

DAVAYI SONA ERDİREN TARAF İŞLEMLERİNDEN DAVAYI KABUL BEYANI YÖNÜNDEN BELİRSİZ ALACAK DAVASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

*Meslektaşlarıma yararlı
olması dileğiyle..
Av.Arb.Ferda
VARDAL ÇALGIN*

GİRİŞ:

Hukuk Muhakemesinin usul çerçevesini çizen 1086 Sy.'lı mülga Hukuk Muhakemeleri Usul Kanunu'na (HUMK) esaslı değişiklikler ve yenilikler getirmek suretiyle, 12.01.2011 tarihinde kabul edilip 04.02.2011 tarihinde yayımlanarak hukuk yaşantımıza dahil olan 6100 Sy.'lı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) en kurumsal yeniliklerinden birinin “*belirsiz alacak davası*” olduğu kuşkusuzdur.

1086 SY.'nın yürürlükte olduğu dönemde “*mahkemeden istenen hukuki koruma*” ya göre yapılan sınıflandırmada davalar, eda, tespit ve inşai davalar olmak üzere üç türlü iken; 6100 SY. ile bu dava türlerine dördüncüsü olarak eklenen belirsiz alacak davalarının uygulayıcılar tarafından özümsemesi sürecinde, tartışmalı kararların oluştuğu deneyimlenmiştir. Buna karşın uygulayıcıların ve akademik çevrelerin ortak hukuk aklıyla büyük oranda kurumsal içeriğinin amacına uygun olarak şekillenmeye başladığına da memnuniyetle tanıklık etmekteyiz.

Bu çalışmada, amaca uygun olarak, belirsiz alacak davasının, dahil olduğu gruptaki diğer dava türleriyle karşılaştırılmasından ziyade; usul hukukumuzun diğer bir kurumu olan “*davayı sona erdiren taraf işlemleri*”nden “*Kabul*” yönünden değerlendirmesini yapmaya çalışacağım.

Davayı sona erdiren taraf işlemleri yönünden gerek mülga HUMK gerekse mer'i HMK hükümlerinde değişikliğe gidilme ihtiyacı duyulmamıştır. Her iki yasa döneminde de bahsi geçen taraf işlemleri; davadan feragat, sulh ve davayı kabul olmak üzere, bu üç yoldan biriyle tesis edilebilmektedir.

İnceleme konumuza giren belirsiz alacak davasında, davayı sona erdiren taraf işlemlerinden davayı kabulün hüküm ve sonuçlarına ilişkin değerlendirmeden önce, her iki usul kurumunun etraflıca anlatılması gerekmektedir.

I-BELİRSİZ ALACAK DAVASI

Yukarıda kısaca değinildiği üzere hukuk usulümüze 6100 Sy. HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU (HMK) 107. Madde ile dahil olan “*Belirsiz Alacak Davası*” belli bazı davalar ya da alacak türlerinde, usul ekonomisi yönünden hukuk uygulayıcılarının ve akademi çevrelerinin algısına, tabir yerindeyse hem bir “*pandora kutusu*” hem de “*sihirli bir sopa*” anlayışıyla dahil oldu. İlgili madde gerekçesinde, Kanun Koyucunun özetle “*temel prensiplere değinilmekle yetinilerek bir yandan ilgili çevrelerin yaratıcı tartışmalarına alan yaratmak, bir yandan da uygulamadaki yerini ihtiyaca göre şekillendirerek dinamik bir hukuk usulünü hedeflediği*” açıklandı. Ancak adaletin tesisinde maddi hukuk yönünden ciddi esneklik yaratan belirsiz alacak davaları, davanın kapsam ve sınırını belirlemek konusunda HMK’nun kabülünden bu yana bitmeyen tartışmalar ve verilen çelişkili kararlar nedeniyle yazık ki mağduriyetlere de neden oldu.

Belirsiz alacak davasını diğer dava türlerinden ayıran en önemli husus talep sonucunun belirsiz olmasıdır. Davacı, dava açtığı tarihte talep sonucu olarak bildireceği miktarı tam ve kesin olarak öngörememektedir. Ancak HMK’nun 119-ğ Maddesi gereğince açıkça talep sonucunun belirtilmesi davanın zorunlu unsurudur. Bu nedenle belirsiz alacak davalarında da davacı başlangıçta öngörülebilir asgari tutarla davayı açmak durumundadır. Başlangıçtaki bu talep miktarına geçici talep sonucu denilebilir. Talep sonucunun belirlenemiyor olmasının objektif çerçevede imkansız olması ve somut olayın koşullarına göre doğruluk ve güven ilkesi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Davanın ilerleyen safhalarında (tahkikat) davalının verdiği bilgilerle ya da toplanacak delillerle (keşif, bilirkişi vs.) ulaşılabilecek miktar davanın gerçek değerini ve davacının nihai talep sonucunu oluşturacaktır. Bu bakımdan davacı, davanın genişletilmesi yasağına tabi olmadan ve davayı ıslah etmeden talep sonucunu artırabilecektir. Aynı şekilde nihai talep sonucu yönünden zamanaşımı davanın açıldığı tarihte kesilmiş olacak ve talepli faiz miktarı da dava tarihi esas alınmak suretiyle belirlenecektir.

Belirsiz alacak davasında talep sonucuna göre gelişen muhakeme karşısında, davaya nispeten tespit, eda ve kısmi davaları havi bir dava türüdür demek kanaatimce yanlış olmaz. Davacı, davası ile bir taraftan tam olarak bilemediği talep sonucunun tespit edilmesini isterken, öngörebildiği kısımla ilgili kısmi dava açmakta, diğer taraftan da tahkikatla tespit edilen nihai talep sonucuna hükmedilmesini dileyerek edayı dilemektedir. Bu bakımından kendine münhasır bir dava türüdür.

II-DAVAYI KABUL

Hukuk muhakemesinde, çekişmeli yargıda kural olarak “*tasarruf ilkesi*” geçerlidir. Yani taraflar dava konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilirler. 6100 Sy’lı HMK’nun 308. Maddesinin ikinci fıkrasına da dercedilen tasarruf ilkesinin yorumundan (mefhumu muhalifinden), çekişmeli olmayan ya da çekişmeli olmakla birlikte kamu düzeninden sayılan bazı istisnai hallerde, tarafların dava üzerinde tasarruf yetkilerinin kısıtlanmış olduğu sonucuna varılmaktadır. Bunun hukuki sonucu olarak da tarafların, tasarruf yetkisine sahip olmadığı davalarda, davanın sona erdirilmesi konusunda muhtariyete sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu istisnai hallerle başlı başına bir dava olarak karşılaşmak olası olmakla birlikte, tarafların tasarruf yetkisine sahip oldukları bir dava içinde belli bir konuda tasarruf haklarının ortadan kalktığı haller de olabilmektedir. Misalen soybağının tesisi talepli bir davada tarafların tasarruf hakları tümden ortadan kalkmışken, yerine göre Türk Medeni Kanunun 166/3. Maddesi gereğince eşlerin anlaşmalı boşandığı davalarda dahi hakim “*çocuğun üstün yararı ilkesi*” gereğince ortak çocuğun velayet ve kişisel ilişki düzenlemesinde taraf taleplerinin aksi ya da farklı yönde düzenleme yapma yetki ve sorumluluğunu haizdir.

Davayı kabulün, 6100 Sy.’lı HMK’nun 308/1. Maddesindeki düzenlemeye koşut olarak, hukuki korumadan yararlanmak isteyen davacının belli olan talep sonucunun, davalı tarafından koşulsuz olarak, açıkça, kısmen ya da tamamen kabul edilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Davalının, davacının talebini kabulünden söz edebilmek için, öncelikle davacının talebinin belli olması gerekmektedir. Davacının belli olan talep sonucu hakkında davalı ya kısmen ya da tamamen kabul beyanında bulunabilir. Tam kabul davayı bütünüyle sona erdirirken, kısmi kabul halinde kabul edilen kısım yönünden dava sonlanırken, kabul dışında kalan kısım için davanın devam etmesi gerekmektedir. Çünkü çekişme (muaraza) devam ederken hakim davaya bakmaktan kaçınamaz.

Davalının kabul beyanı açık ve koşulsuz olmalıdır. Koşula bağlanmış kabul beyanı geçerli olmayacaktır.

Anlaşıldığı üzere davayı kabul için derdest bir davanın olması icap eder. Kabul iradesi dava kesinleşinceye kadar her aşamada beyan edilebilir. Bu minvalde kabul beyanı duruşma esnasında yazılı ya da sözlü, duruşma dışında yazılı olarak mahkemeye yöneltilmelidir. Duruşma dışında sözlü açıklanan beyanların, yargılama esnasında ispatı veya geçerliliği hususunda Yargıtay’ın kimi zaman katı ve/veya çelişik kararlar verdiği göz önünde bulundurulduğunda, taraflar yönünden duruşma dışı irade açıklamasının yazılı olmasının, hem beyanın sıhhatine hem de usul ekonomisine uygun düşeceği kanaatindeyim.

Davalı davayı kabul iradesini usulüne uygun biçimde açıkladığında, bununla

bağlı olacağı gibi; davalının tek taraflı irade beyanıyla davayı kabulü, davacının onamına ihtiyaç olmaksızın hükmünü doğuracaktır. Kabul iradesi ortaya konduktan sonra bundan vazgeçmek söz konusu olmamakla birlikte, yalnızca iradeyi sakatlayan hallerden biriyle (hata, hile, tehdit) malul olduğu iddiasıyla iptali talep edilebilecektir. Aksi halde kabul, davayı sona erdiren bir usul işlemi olduğundan kesin hüküm teşkil edecektir.

III- DAVAYI KABUL BEYANININ BELİRSİZ ALACAK DAVASI YÖNÜNDEN SONUÇLARI

Davayı kabul müessesesinin belirsiz alacak davalarında uygulamasına dair yasada açık bir düzenleme mevcut olmadığı gibi, henüz bu konuda içtihat da oluşmuş değildir. Bu koşullar altında her iki kurumun özelliklerinden yola çıkarak genel hukuk esasları çerçevesinde çözüm bulmak gerekecektir.

Yukarıda etraflıca değinildiği üzere davayı kabul müessesesi tarafların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunduğu davalarda hüküm doğurur. O halde belirsiz alacak davalarında da davayı kabulün hüküm doğuracağına kuşku yoktur. Tartışılması gereken husus bahsi geçen davalarda “*talep sonucunun*” nitelik arz etmesinden ötürü, davayı kabul iradesinin hangi aşamada, hangi kapsamda hüküm doğuracağıdır.

Belirsiz alacak davasında, tahkikat aşamasında, talep sonucunun nihai olarak belirlenmesinden sonra açıklanan kabul iradesi, davayı kabul müessesesinin HMK 308/2. Maddesindeki düzenlenmeye uygun olduğundan tartışılacak bir alan kalmamaktadır. Yine bu halde de davalı nihai talep sonucunun tamamını ya da bir kısmını kabul etmek suretiyle tam ya da kısmi kabul de bulanabilir.

Belirsiz alacak davasında henüz tahkikat aşamasına geçilmemişken, diğer deyişle nihai talep sonucu belirlenmemişken, davalının davayı kabul etmesi halinde oluşacak durumun çözümü gerekmektedir.

Davanın, henüz tahkikat aşaması öncesi, davalı tarafından kabulü halinde, talep sonucunun o anki durumunun kabul edildiğine kuşku yoktur. Ancak davacının, eldeki dava ile asıl muradı alacağının tamamının belirlenerek karar verilmesidir. Diğer deyişle tahkikat aşaması öncesi açıklanan kabul iradesi henüz talep sonucu belirli olmadığından hüküm doğurmaz. Diğer yandan çekişme devam ettiğinden hakim dosyadan el çekemez, yargılamaya devam etmek durumundadır. Bu koşullar altında tahkikat aşamasına geçilerek nihai talep sonucunun belirlenmesi gerekmektedir. Tahkikat aşamasında talep sonucunun nihai olarak belirlenmesi sonrasında iki durum ile karşılaşmak olasıdır.

Tahkikat sonrası belirlenen nihai talep sonucu hakkında da davalının kabulü söz konusu olur ise; bu halde davanın tam kabulüne karar vermek uygun olacaktır.

Tahkikat sonrası belirlenen nihai talep sonucu hakkında şayet davalının kabulü yok ise; bu halde, kısmi dava niteliği de içermesinden ötürü, eldeki belirsiz alacak davasında kabul edilen dava dilekçesindeki ilk talep bakımından, davanın kabul yönünden, beri kalan kısım yönündense mahkemece tahkikat sonucuna göre hüküm kurulması kanaatimce uygun olacaktır.

